

**„Грийнпийс“ – България и „За Земята“ подават жалба до
Европейската комисия заради нарушенията на четири
въглищни централи, свързвани с Христо Ковачки:
„Бобов дол“, „Брикел“, „Република“ и „Марица 3“**

Брифинг за медии

„Грийнпийс“ – България и „За Земята“ подават жалба до Европейската комисия заради дългогодишните нарушения на четири въглищни централи, свързвани с Христо Ковачки. Жалбата разглежда нарушенията на печално известните тецове „Бобов дол“, „Брикел“ в Гълъбово, „Република“ в Перник и „Марица 3“ в Димитровград за шестгодишния период от 2018 до 2023 г.

Природозащитните организации предприемат тази стъпка, след като са изчерпани всички средства на национално ниво за контрол на нарушителите и защита на потърпевшите граждани и околната среда. Жалбата се основава на собствения опит на двете организации в оспорването на разрешителни, издадени от Изпълнителната агенция по околната среда (ИАОС) на централи, които доказано не могат да изпълняват условията в тях. Разглеждат се и поредица от данни за приложението на екологичното законодателство както от контролни органи като Министерството на околната среда и водите (МОСВ) и Регионалните инспекции по околната среда и водите (РИОСВ), така и съдилища на различни инстанции.

Жалбата представя нарушения на законодателството, залегнали в [Директивата за емисиите от промишлеността \(ДЕП\)](#). Директивата бе [актуализирана](#) през 2024 г.

Директивата за емисиите от промишлеността (ДЕП)

Директивата за емисиите от промишлеността (ДЕП) е в сила от 2010 г. и има за цел комплексно предотвратяване и контрол на замърсяването. Тя задължава държавите членки на Европейския съюз да контролират и намаляват въздействието на промишлените емисии върху околната среда. Директивата има за цел да намали емисиите от промишленото производство чрез интегриран подход. Тя използва принципа „замърсителят плаща“, за да разпредели разходите за модернизациите на индустриалните инсталации, като се основава само на най-добрите налични техники.

Видове нарушения

Нарушенията на разрешителните, извършени от операторите на четирите централи, са групирани в три основни категории – незаконни емисии във въздуха; незаконни емисии във водите и използване на забранени горива.

1. Незаконни емисии във въздуха

Значително замърсяване на въздуха се причинява от изпускането на непречистени емисии през части на инсталациите, различни от техните комини (неорганизирани

емисии), както и през т.нар. високи комини. Така емисиите не преминават през пречистване и причиняват значително по-високо замърсяване от обичайната работа на инсталацията.

За периода 2018-2023 г. ТЕЦ „Брикел“ е санкционирана 44 пъти за незаконно изпускане на непречистени емисии във въздуха, ТЕЦ „Бобов дол“ – 27 пъти, а ТЕЦ „Република“ – 22 пъти.

С цел намаляване на замърсяването ДЕП изисква *„отпадъчните газове от горивните инсталации да се изпускат контролирано през комин“*, след като са преминали през пречистване. Четирите инсталации често и постоянно нарушават това изискване, като изпускат неконтролирани емисии през покрива и липсващите прозорци на котелните си помещения или през незапечатани и спукани тръбопроводи и други части на конструкцията.

Законодателството позволява работа на тецове без пречистване на емисиите им във въздуха, но определя ограничение от 120 часа годишно работа в случай на повреда и неизправност. Въпреки това инсталациите често превишават това ограничение. Например през 2021 г. един от блоковете на ТЕЦ „Бобов дол“ е работил 924 часа (38,5 дни) без система за пречистване на димните газове, а през 2022 г. – 455 часа (19 дни).

2. Незаконни емисии във водите

Инсталациите системно са нарушавали условията в разрешителните си, насочени към опазване на водите.

В периода 2018-2023 г. ТЕЦ „Бобов дол“ е санкционирана 14 пъти за изпускане на отпадъчни води в река Разметаница с концентрация на неразтворено вещество, желязо или рН над пределно допустимите стойности. 13 от тези глоби са потвърдени от съда, а една не е оспорена от оператора.

ТЕЦ „Брикел“ е санкционирана 6 пъти за незаконно изпускане на вода в река Сазлийка. Съдът обаче отменя 4 от тези глоби поради липса на достатъчно доказателства, че отпадъчните води са изпуснати от ТЕЦ „Брикел“, а не от други производствени съоръжения в региона. Съдебните производства по неплатените 2 глоби все още са в ход.

ТЕЦ „Република“ е санкционирана 9 пъти за изпускане на отпадъчни води в река Струма в нарушение на разрешителното си. 7 глоби са отменени от съда поради недостатъци в процедурата по налагане на санкции или недостатъчни доказателства. Една глоба е потвърдена, а една не е оспорена от оператора.

ТЕЦ „Марица 3“ е санкционирана 3 пъти за заустване на отпадъчни води в р. Марица, които не отговарят на определените индивидуални емисионни ограничения според комплексното ѝ разрешително.

3. Използване на забранени горива

В опит да намалят производствените разходи, въглищните централи, свързвани с Ковачки, систематично са изгаряли едновременно отпадъци и биомаса с въглища, без да притежават необходимите разрешителни.

Дори след получаване на необходимите разрешения, операторите значително са превишавали посочените в тях ограничения за биомаса.

Между 2018 и 2021 г. ТЕЦ „Брикел“ е изгарила биомаса и отпадъци, представляващи от 25% до 49% от общото потребление на гориво, без разрешение.

През същия период ТЕЦ „Република“ е използвала между 10% и 12% биомаса без разрешение.

През 2018 и 2019 г. ТЕЦ „Бобов дол“ е изгаряла едновременно биомаса и отпадъци съответно в проценти от 24% и 32%, също без необходимите разрешителни.

Нарушенията водят до невзрачни реакции от контролните органи, а глобите, когато ги има, са много ниски. За сметка на това обаче централите печелят милиони от спестени квоти въглеродни емисии. [Анализ на „За Земята“](#) оценява щетите за периода 2017-2021 г. на стойност 75 млн. евро за пет централи, свързвани с Ковачки, четири от които са обект на жалбата до Европейската комисия.

Данни за значително замърсяване в районите около четирите централи

В районите на въздействие на четирите централи е регистрирано значително замърсяване на въздуха и водите. Пределно допустимите стойности за опазване на човешкото здраве за серен диоксид (SO_2) и прахови частици (PM_{10}) са системно превишени, което води до значителен риск за човешкото здраве и околната среда.

Всяка година излагането на замърсяване на въздуха причинява [около 15 000 смъртни случая](#) в България. [Анализ на Центъра за изследване на енергията и чистия въздух \(CREA\)](#) изчислява, че настоящите нива на замърсяване на въздуха само от българските въглищни електроцентрали допринасят за приблизително 333 преждевременни смъртни случая всяка година.

Местните жители системно се оплакват от това че замърсяването на въздуха се отразява на здравето и живота им. Има чести сигнали за натрупване на сажди по детските площадки и колите, парене в очите и неприятни миризми. Местните често са принудени да остават в домовете си и да затварят прозорците си, за да избегнат замърсяването на въздуха. Деца споделят, че нямат пълноценна лятна ваканция, защото не могат да играят навън заради мръсния въздух.

1. Замърсяване на въздуха

Град Гълъбово, който се намира на няколко километра от ТЕЦ „Брикел“, е изложен на историческо и трайно замърсяване със SO_2 , надвишаващо допустимите стойности за качество на въздуха.

В Димитровград след възобновяването на работата на местната ТЕЦ „Марица 3“ през април 2021 г. само до края на годината вече беше надхвърлен допустимият брой превишения на почасовите и дневните норми за SO_2 , което доведе до нарушаване и на двете гранични стойности. През 2022 г. дневната пределно допустима стойност беше нарушена, а почасовата – превишена 23 пъти от 24 разрешени превишения годишно. В следващите години концентрациите на SO_2 продължиха да бъдат значително по-високи, отколкото когато инсталацията не работи.

Град Перник е известен с лошото качество на въздуха. През 2017 г. дневната допустима стойност за SO_2 е превишена 5 пъти, което е значително повече от трите превишения, позволени за календарна година. През 2020 г. са отчетени 23 превишения на почасовата

норма при допустими 24 и 3 на дневната норма, което е границата на допустимото. Жителите на Перник често се оплакват от замърсяването на въздуха, причинено от ТЕЦ „Република“.

В с. Големо село, близо до ТЕЦ „Бобов дол“, почасовите и дневните норми за качество на въздуха за SO₂ са значително превишени. Данните са подробно описани в публикацията на „Грийнпийс“ – България *Тайното обгазяване от [ТЕЦ „Бобов дол“ излиза наяве](#). [„Грийнпийс“ – България настоява за затваряне на централата](#).*

2. Замърсяване на водите

Освен замърсяване на въздуха ТЕЦ „Бобов дол“ причинява значително замърсяване на водите. Тя изпуска отпадъчни води в река Разметаница, която е приток на река Джерман и се влива в река Струма. От 2017 до 2019 г. река Разметаница е с най-ниска категория на качество на околната среда на повърхностните води – много лошо, а през 2020 и 2021 г. състоянието е лошо. От 2022 до 2024 г. екологичното състояние отново се влошава до най-ниската категория – много лошо.

Резултати от проверки на контролиращата екоинспекция потвърждават, че изпускането на отпадъчни води от ТЕЦ „Бобов дол“ е причинило значително замърсяване на подпочвените води за водоснабдяване с питейна вода, което е създадо сериозен риск за човешкото здраве.

Глобите на ТЕЦ „Брикел“ и ТЕЦ „Перник“, макар и в много случаи отменени, ясно показват, че инсталациите оказват негативно влияние на реките в близост – съответно Сазлийка и Струма. Много от наказанията са задействани от обществени сигнали и често биват отменени поради формални пропуски в процедурата по налагане или непоследователно съдебно тълкуване на закона.

Правен анализ

Основната цел на ДЕП е *„да се предотврати или, когато това не е практически възможно, да се намалят емисиите във въздуха, водата и земята и да се предотврати генерирането на отпадъци, за да се постигне високо ниво на защита на околната среда като цяло“*. За да се постигне тази цел, държавите членки са длъжни *„да гарантират спазването на условията на разрешителното“* и да предприемат *„необходимите мерки, за да осигурят експлоатацията на инсталациите в съответствие със следните принципи:*

- а) да се предприемат всички подходящи превантивни мерки срещу замърсяване;*
- б) да се прилагат се най-добрите налични техники;*
- в) да не се причинява значително замърсяване.“*

Провалите на българската администрация и съдебната система при прилагането на ДЕП имат общ ефект на подкопаване на целите на Директивата – да се предотвратят, а където това не е осъществимо, да се намалят емисиите, и да се осигури висока степен на защита на околната среда като цяло. Неспособността на България да гарантира, че възглищните централи се експлоатират в съответствие с техните разрешителни, води до превишаване на нормите за качество на въздуха, а понякога и на алармените прагове, което предполага много сериозен риск за човешкото здраве и природата.

В резултат България не само е нарушила европейското законодателството за опазване на околната среда, но също така е засегнала правото на личен и семеен живот и правото на дом на хората, живеещи в зоната на въздействие на инсталациите.

Провал 1: Издаване на разрешителни на инсталации, които не отговарят на изискванията

С издаването на разрешителните на [ТЕЦ „Бобов дол“ \(2019 г.\)](#), [ТЕЦ „Брикел“ \(2021 г.\)](#) и ТЕЦ „Република“ (2024 г.) от ИАОС, България нарушава няколко члена, както и самата цел на ДЕП за висока степен на опазване на околната среда, също и принципа на предпазните мерки, принципа на превенция и принципа „замърсителят плаща“.

Компетентният орган на държава членка издава разрешително, „ако инсталацията отговаря на изискванията“. Тоест, разрешително не се издава на инсталация, която не отговаря на ДЕП.

Посочените разрешителни са издадени, въпреки че инсталациите очевидно не са спазвали основните изисквания за организирано отделяне на димните си газове след пречистване.

Провал 2: Отказ да бъде преустановена експлоатацията на инсталации, представляващи непосредствена опасност за човешкото здраве или значителна и непосредствена заплаха за околната среда

Като не е спряла експлоатацията на инсталации, които представляват непосредствена опасност за човешкото здраве и природата, България е нарушила няколко члена, както и самата цел на ДЕП за опазване на природата, принципите на предпазните мерки и превенцията и принципа „замърсителят плаща“.

Компетентният орган изисква от оператора да предприеме всички подходящи допълнителни мерки за възстановяване на съответствието с условията на разрешителното в най-кратък срок. Когато нарушението на условията на разрешителното представлява непосредствена опасност за човешкото здраве или заплашва да причини непосредствен значителен неблагоприятен ефект върху околната среда, експлоатацията на инсталацията се спира до възстановяване на съответствието.

Практиката в България обаче нарушава тези основополагащи правила. През 2022 г. контролните органи издадоха заповеди за спиране на експлоатацията на ТЕЦ „Марица 3“ и ТЕЦ „Брикел“ с мотива, че постоянните нарушения на техните разрешителни причиняват непосредствена опасност за човешкото здраве и околната среда. Въпреки това, българските съдилища разрешиха на замърсителите да продължат да работят, и да замърсяват, докато текат съдебните производства за законността на спирането. За да вземат това решение, националните съдилища дори не оцениха рисковете за човешкото здраве и природата – практика, която погазва принципите на целите на европейското екологично законодателство. Решаваща роля изиграха аргументите на двете централи за заплаха от финансови загуби. Така икономическите печалби на замърсителите взеха връх над здравето на гражданите и природата.

Тази практиката на българските съдилища противоречи на ДЕП, която не позволява икономическият интерес на оператора да бъде взет предвид, още по-малко – да има предимство пред защитата на околната среда и човешкото здраве. Съдът на Европейския съюз потвърди това тълкуване, като отхвърли аргумента, че на дадена инсталация трябва да бъде разрешено да работи в нарушение на ДЕП на основание, че тя представлява

важен източник на регионална заетост. Според мотивите на българския съд, никоя инсталация не може да бъде спряна, защото това неминуемо ще причини някаква вреда на оператора. Отговорност на всеки оператор е да поддържа инсталацията си в изправност, така че да може да функционира в рамките на закона.

По отношение на ТЕЦ „Бобов дол“ пък българската администрация никога не е предприемала мерки за прилагане на ДЕП, въпреки че дейността ѝ систематично е причинявала значително замърсяване на въздуха и водата, описани в публикациите на „Грийнпийс“ – България [Тайното обгазяване от ТЕЦ „Бобов дол“ излиза наяве](#). [„Грийнпийс“ – България настоява за затваряне на централата](#) и [Здравето цена няма, но все пак я плащаме ние](#). Въпреки тревожните превишения на нормите за качество на въздуха и алармените прагове, националните органи са разрешили инсталацията да продължи да работи в нарушение на условията на разрешителното ѝ.

Този провал произтича както от неадекватното транспониране на ДЕП в националното законодателство – особено по отношение на предварителното изпълнение на мерките за временно спиране – така и от неефективното прилагане на закона и налагане на санкции от страна на административните органи и съдебната власт.

Провал 3: Отказ за установяване на ефективни, пропорционални и възпиращи санкции за нарушения на националните разпоредби

България е нарушила чл. 79 от ДЕП, принципа на полезния ефект и принципа „замърсителят плаща“, като не е установила адекватно национално законодателство и не е приложила ефективно чл. 79 от ДЕП във връзка със системни нарушения на разрешителни, извършени от четирите въглищни електроцентрали.

Това показва анализът на санкциите, наложени на ТЕЦ „Бобов дол“, ТЕЦ „Брикел“, ТЕЦ „Република“ и ТЕЦ „Марица 3“ за нарушения на техните разрешителни през периода 2018–2023 г., както и относно съответните съдебни проверки, описан в публикацията на „Грийнпийс“ – България [Има ли кой да накара замърсителите да плащат? Как тецове на „Ковачки“ избегнаха глоби за близо 5 млн. лева](#).

Пропуски при транспонирането на ДЕП

България не е въвела национално законодателство, което да гарантира, че санкциите, налагани на операторите за нарушения на техните разрешителни, са „ефективни, пропорционални и възпиращи“, както изисква ДЕП.

По-специално, в българското законодателство липсват:

- специфична правна рамка, която да се отнася до многократните нарушения на разрешителните;
- адекватни нива на санкциите за нарушения на заповедите за съответствие, издадени от контролните органи, за да се гарантира спазването на условията на разрешителните.

Съгласно действащото българско законодателство, нарушаването на условията на разрешителното се наказва с глоба от 10 000 лева (5 113 евро) до 500 000 лева (255 649 евро).

Въпреки че много видове нарушения на екологичното законодателство подлежат на двойни санкции при повторни нарушения, такова правило не е предвидено за нарушения на условията на разрешителното. При липсата на конкретна разпоредба, отнасяща се до повторни нарушения, както административните органи, така и съдилищата прилагат общото правило на чл. 27, ал. 2 от Закона за административните нарушения и наказания – размерът на наказанието да се определя, като се вземат предвид „тежестта на нарушението, мотивите за извършването му и другите смекчаващи и утежняващи вината обстоятелства, както и финансовото състояние на нарушителя“ – но не и повторният характер на нарушението.

В периода 2018-2023 г. наложените санкции на въглищните електроцентрали показват, че контролните органи не са налагали по-високи санкции в случаите на многократни нарушения на разрешителните. На ТЕЦ „Брикел“ са наложени 44 глоби за незаконни емисии във въздуха, като най-високата е 30 000 лева (15 340 евро) – само 6% от националния максимум от 500 000 лева. ТЕЦ „Република“ е получила 19 глоби, като най-голямата е 90 000 лева (46 020 евро) или 18% от максималния размер. Най-високата глоба на ТЕЦ „Бобов дол“ сред 27-те ѝ санкции е 220 000 лева (112 490 евро), под средната стойност на законоустановения диапазон.

Случай с ТЕЦ „Бобов дол“ от 2023 г. служи за илюстрация на неспособността на българските съдилища да прилагат националното законодателство по начин, който гарантира възпиращи и пропорционални санкции. Тогава Административният съд в Кюстендил намали глоба за неорганизирано изпускане на емисии във въздуха от 190 000 лева (97 146 евро) на 100 000 лева (51 129 евро), въпреки че е установил 12 предходни глоби за идентични нарушения на разрешителното, които вече са били окончателни.

Недостатъци при административното прилагане на ДЕП

Средният размер на наложените санкции на операторите за незаконни емисии във въздуха е незначителен в сравнение с годишния доход на централите.

В случая с ТЕЦ „Брикел“ средната санкция за незаконни емисии във въздуха от 15 719 лева (8 040 евро) представлява само 0,017% от годишния доход на централата за 2023 г. – 94 592 000 лева (48 364 863 евро).

За ТЕЦ „Република“ средната санкция от 34 363 лева (17 570 евро) е само 0,022% от годишния доход – 153 873 000 лева (78 675 222 евро).

За ТЕЦ „Бобов дол“ средната санкция е 0,026% от годишния доход от 398 568 000 лева (203 787 708 евро).

Фактът, че наложените санкции са незначителни и следователно нито ефективни, нито пропорционални, нито възпиращи, може да се потвърди и чрез сравнение с поясненията, направени в ДЕП с актуализацията от 2024 г.: за най-сериозните нарушения максималният размер на санкциите да е най-малко 3% от годишния оборот на оператора.

При адекватно прилагане на ДЕП ТЕЦ „Бобов дол“ – централата, подлежаща на най-високите санкции от четирите анализирани – би могла да получи максимална санкция за незаконни емисии във въздуха до 11 957 040 лева (6 113 631 евро). Тази сума съответства на 3% от годишния доход на оператора през 2023 г., който възлиза на 398 568 000 лева (203 787 708 евро).

За разлика от това, най-високата санкция, действително наложена на ТЕЦ „Бобов дол“ за незаконни емисии във въздуха през периода 2018–2023 г., е била 220 000 лева (112 490 евро) – 54 пъти по-ниска от целевия размер на 3% оборот, предписан от ДЕП. Това рязко несъответствие ясно показва, че настоящите санкции са твърде ниски, липсват им възпиращ ефект и пропорционалност, необходими за осигуряване на ефективно прилагане.

Пропуски при съдебното прилагане на ДЕП

Както е описано в публикацията на „Грийнпийс“ – България [Има ли кой да накара замърсителите да плащат? Как тецове на „Ковачки“ избегнаха глоби за близо 5 млн. лева](#), българските съдебни власти са отменили или намалили повече от половината от наложените наказания на ТЕЦ „Бобов дол“, ТЕЦ „Брикел“ и ТЕЦ „Република“, което намалява и обезсилва всякаква ефективност и възпиращ ефект.

В заключение, националните съдилища подкопаха принципа за висока степен на защита на околната среда, принципите на предпазни мерки и превенция и принципа „замърсителят плаща“, като защитиха интересите на замърсителите и недоказаните ползи за енергийната система за сметка на общественото здраве и околната среда.

Като позволяват непрекъснатата експлоатация на инсталации в техническо състояние, което не може да гарантира спазването на основните условия за експлоатация, българските власти подкопават всеки ефект от ДЕП.

2023-2024: примери за оплаквания от граждани за опасна среда на живот

В рамките на 2 години има данни за поне 54 подадени сигнала от граждани за запрашване, черен гъст дим, задушлива, непоносима миризма, свързани с работата на ТЕЦ „Бобов дол“. За същия период, в Перник, 18 сигнала описват освен обичайните запрашване, дори обгазяване и задушлива миризма, също така и теч на сива течност от тръба в р. Струма, потенциално свързана с работата на ТЕЦ „Република“. В Гълъбово, сигналите, свързани с ТЕЦ „Брикел“ са 25 и алармират предимно за неорганизираните емисии, идващи от цялата инсталация, както и за обгазявания със серен диоксид. Има сигнали и за изтичане на замърсяване в р. Сазлийка. В Димитровград сигналите са 55 и отново са свързани със силна задушлива миризма, посипване с пепел, значително и видимо замърсяване.